О. А. Ворсовський,
к. е. н., асистент кафедри організації та економіки фармації,
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця
ORCID ID: 0000-0002-3415-8450

DOI: 10.32702/2306-6806.2019.12.95

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ В УКРАЇНІ

O. Vorsovsky,
PhD in Economics PhD in Economics, the assistant of the department
of organization and economics of pharmacy, National medical university named after O.O. Bogomolets

WAYS OF IMPROVING INVESTMENT CLIMATE IN UKRAINE

У статті виділяються основні чинники формування інвестиційного клімату та наводяться різні напрями покращення інвестиційного клімату в Україні. Досліджуються шляхи покращення інвестиційного клімату через створення якісної системи отримання інвестицій, покращення податкової та митної системи, збільшення обсягів фінансових ресурсів держави та регіонів, покращення умов ведення бізнесу, захист інвестицій, простоту та якість надання послуг бюджетними установами, запобігання корупції, зменшення відсоткових ставок за кредитами, розвиток інфраструктури, підвищення якості продукції, створення нових підприємств, які виробляють продукцію з доданою вартістю, збільшення експорту, покращення екологічної ситуації, підвищення якості життя, створення умов за яких бізнес зможе планувати свою діяльність на значні проміжки часу з мінімальними ризиками різних змін умов ведення бізнесу, розвиток банківської системи і фінансового ринку та інше.

This article outlines the main forces for investment climate development and describes different aspects intended to improve the investment climate of Ukraine. We have examined ways of improving the investment climate by means of establishing a proper investment obtaining system, enhancement of tax and customs systems, acceleration of national and regional financial resources aggregation, advancement of businesses running conditions, protection of investments and provision of high quality yet simple to obtain services from the side of state-financed institutions, prevention and combatting corrupt practices, decreasing credit interest rates, transport infrastructure development, promotion of produced goods quality, creation of new enterprises producing goods with added value, amplification of export, improvement of ecological situation, promotion of overall life quality, arrangement of conditions for long-term business activities planning with minimum risk of sudden business conditions fluctuation, development of bank system, financial market, etc.

This article also outlines investment climate improvement attributes, such as: legislation prowess, possessory right protection, simplicity of setting up businesses, absence of excessive bureaucratic complexities during enterprise closure/termination, unsophisticated procedures of connection to electric networks, pricing and currency environment stability; increase of population spending power and investors' returns from investment activities, supervision effectiveness; taxation and tax accounting procedures facilitation, standardization of tax audit and its fairness supervision, employment of a "one-stop-shop service" for taxation and customs charges payment, restriction of siphoning assets to offshore companies, customs clearance standardization and automation in order to cut processing time, development of a stable business environment and effective business rights protection system (for cases of violation), simplification of accounting and tax operations, reduction of inflation, decrease of national bank rate, creation of electronic taxpayer accounts by state institutions, (for physical and legal persons), implementation of "one-stop-shop" services in all budgetary institutions; creation of high-quality and effective personnel training system, etc.

Ключові слова: інвестиційний клімат, податкова система, митна система, умови ведення бізнесу, транспортна інфраструктура, захист інвестицій.

Key words: investment climate, tax system, customs system, business running conditions, transport infrastructure, investment protection.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Розвиток економіки України багато в чому залежить від обсягу інвестицій, що надходять з інших країн та міжнародних організацій, та інвестиційної активності

вітчизняних інвесторів. Цікавість України для інвесторів наряду залежить від інвестиційного клімату. Інвестиційний клімат в Україні, як і в інших країнах, залежить від багатьох умов та факторів, зокрема економічних,

правових, політичних, соціальних, культурних тощо. Тому важливо при формуванні інвестиційного клімату збільшення чинників, що позитивно впливають на нього.

Покращення інвестиційного клімату є важливою передумовою збільшення обсягу залучених інвестицій з різних джерел. Пошук шляхів покращення інвестиційного клімату в Україні є одним з найголовніших питань, від вирішення якого багато в чому залежать темпи розвитку вітчизняної економіки та покращення добробуту населення України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням теоретичних основ та практичних аспектів формування інвестиційного клімату займалися такі економісти, як Іванова Н.Ю., Данилів А.І., Колянко О.В., Кузьменко О.В., Ляпін Д.В., Москвін С.О., Навроцька Н.А. та інші.

НЕ ВИРІШЕНІ РАНІШЕ ЧАСТИНИ ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

На сьогодні актуальним питанням залишається визначення шляхів покращення інвестиційного клімату в Україні з врахуванням тих чинників, що впливають на вітчизняну економіку.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є визначення та дослідження шляхів покращення інвестиційного клімату в Україні.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

До основних факторів, що впливають на покращення інвестиційного клімату країни можна віднести досконалість законодавства; захищеність права власності; відсутність корупції; стабільність цінового та валютного середовища; простота відкриття та ведення бізнесу; відсутність надмірних бюрократичних перепон під час закриття підприємств; проста процедура приєднання до електромереж; розвиток банківської системи та фінансового ринку загалом; зрозумілість, справедливості і простота податкової та митної систем; зростання купівельної спроможності населення; якість освіти та охорони здоров'я; поширеність серед населення здорового образу життя; популярність спортивних змагань та культурних заходів (спектаклів, опер, балетів тощо); якість доріг та інше.

Важливим чинником покращення інвестиційного клімату є створення якісної системи отримання інвестицій та повернення інвесторами доходів від інвестиційної діяльності. Одними з головних складових створення такої системи є розбудова великих фондових бірж, які могли б конкурувати з найкращими біржами світу; розміщення цінних паперів українських підприємств на закордонних біржах; створення потужного інституту інвестиційного омбудсмена; розвиток ринку небанківських фінансових інститутів, зокрема інвестиційних компаній, страхових компаній, пенсійних фондів; поширення інформації серед населення про цінні папери як напряму інвестування; створення простих для користування людьми без економічної освіти інформаційних платформ щодо ринку цінних паперів; розвиток державно-приватного партнерства тощо.

Важливим фактором, що впливає на інвестиційний клімат України, є податкова система. Спрощення процедур сплати податків та податкового обліку, стандартизація податкових перевірок та контроль за їх об'єктивністю, використання принципу єдиного вікна у разі сплати податків та мита є чинниками покращення інвестиційного клімату в Україні.

Для стимулювання інвестиційної діяльності, на нашу думку, нерозподілений прибуток повинен опо-

датковуватись з використанням значно меншої ставки податку на прибуток ніж розподілений. Водночас потрібно спростити облік як податковий так і бухгалтерський, прибутку та спростити адміністрування цього податку.

Слід зазначити, що стабільність та збільшення обсягів фінансових ресурсів держави та регіонів також позитивно впливають на інвестиційний клімат. На збільшенні доходів зведеного бюджету України може позитивно позначитись введення різних ставок податку на доходи фізичних осіб у залежності від величини отриманого доходу. Також на збільшення доходної частини бюджету може вплинути збільшення ставки податку на дивіденди до рівня ставки податку на доходи фізичних осіб у разі оподаткування доходів, що отримуються в формі заробітної плати, збільшення ставок екологічного податку тощо.

Важливим фактором розвитку економіки України є обмеження щодо виведення капіталу в офшорні зони. Позитивно позначитись на цьому може покращення умов ведення бізнесу в Україні, введення податку на виведений капітал, трансфертне ціноутворення для всіх галузей, заборона на законодавчому рівні укладання угод про уникнення подвійного оподаткування з офшорними зонами та розірвання вже існуючих подібних угод тощо.

Позитивно вплинути на покращення інвестиційного клімату може принцип єдиного вікна на митниці; стандартизація, автоматизація та скорочення часу процедур розмитнення; використання електронного оформлення товарів при їх розмитненні і чітких методів оцінки вартості товарів, що виключають необ'єктивність при оцінюванні, та запровадження ефективної системи контролю за цими процесами.

До підвищення інвестиційної привабливості української економіки та конкурентоспроможності вітчизняних підприємств може призвести впровадження обов'язкового та оперативного обміну інформацією між митницею України та митницями інших країн (щодо вартості та кількості ввезених чи вивезених товарів), використання єдиної платформи для реєстрації фіскальних чеків (реєстрація чеків може здійснюватись з використанням планшетів чи смартфонів) тощо.

Важливим чинником покращення інвестиційного клімату в Україні є створення стабільного бізнес-середовища, сприятливих умов ведення бізнесу та ефективної системи захисту прав бізнесу в разі їх порушення.

Варто зазначити, що для розвитку економіки України важливим є створення нових підприємств, які виробляють продукцію з доданою вартістю, та збільшення експорту даної продукції. Однією з причин невисокого приросту інвестицій в створення нових підприємств, які виробляють продукцію з доданою вартістю, є постійні зміни факторів, що впливають на бізнес, недостатня захищеність інвестицій, відсутність економічної стабільності, гірші умови ведення бізнесу в Україні ніж у багатьох інших країнах тощо.

Важливим фактором, що позначається на інвестиційному кліматі, є створення умов за яких бізнес зможе планувати свою діяльність на значні проміжки часу з мінімальними ризиками різких змін умов ведення бізнесу та створення конкурентних умов ведення бізнесу по відношенню до інших країн.

Розвиток малого бізнесу є важливим чинником розвитку економіки, а таким чином й фактором покращення інвестиційного клімату. Для розвитку малого бізнесу важливим є простота та швидкість процесу відкриття бізнесу, простота ведення обліку та адміністрування податків, створення ефективної системи захисту прав малого бізнесу та запобігання проявам корупції, створення розгалуженої інфраструктури офісів та торговельних площадок, збільшення можливостей щодо довгострокової оренди споруд і приміщень та інше.

На розвитку бізнесу та збільшенні купівельної спроможності населення може позитивно позначитись суттєве зменшення відсоткових ставок за кредитами, зокрема: за рахунок зменшення інфляції; зменшення облікової ставки національного банку; збільшення надійності комерційних банків, яке в свою чергу призведе до збільшення довіри до них, що позначиться на збільшенні обсягу депозитів тощо.

Важливими факторами покращення інвестиційного клімату є зменшення інфляції, стабілізація курсу, а за можливості і посилення національної валюти. Цього можна досягнути через залучення іноземних інвестицій, збільшення експорту, зменшення імпорту енергоресурсів, проведення політики імпортозаміщення якісними вітчизняними товарами, створення умов для функціонування вільних ринків і захист вільної конкуренції та інше.

Збільшення експорту можна досягти за рахунок підвищення якості продукції; створення виробництв товарів з доданою вартістю, які користуються попитом за кордоном; вихід на нові ринки; створення спільних підприємств з іноземними компаніями тощо.

Для захисту інвестицій та для впевненості інвесторів в захищеності інвестицій важливе значення має розбудова справедливої судової системи, яка повинна захищати фізичних та юридичних осіб в разі порушення їх прав чи здійснення порушень законодавства по відношенню до них.

Важливе значення для розбудови гарного інвестиційного клімату має відкритість та простота адміністративних процедур, швидкість отримання необхідної інформації, відсутність корупції в органах державної та місцевої влади. Тому важливими чинниками, які можуть значно покращити інвестиційний клімат в Україні, є значне підвищення заробітної плати працівникам бюджетних установ та державних підприємств, запровадження ефективної системи запобігання корупції, справедливості та відкриті конкурсні відбори на займання посад в бюджетних установах тощо. Під час відбору працівників в бюджетні установи конкурсні комісії повинні бути не упереджені, незалежні та формуватися як з представників цих установ так і з незалежних експертів, громадських активістів, представників міжнародних організацій та інших країн, які допомагають в проведенні реформ в Україні.

Отримання додаткових коштів на підвищення зарплат співробітників бюджетних установ можна здійснити за рахунок тимчасового введення нового спеціального податку на певний період часу (наприклад, додаткові декілька відсотків при оподаткуванні доходів фізичних осіб (за виключенням невеликих доходів), доданої вартості, виведеного капіталу, підакцизних товарів).

Позитивними чинниками для покращення інвестиційного клімату є створення електронних кабінетів у державних установах для юридичних та фізичних осіб, впровадження якісних систем обміну інформацією між різними державними та комунальними установами, впровадження в усіх бюджетних установах принципу єдиного вікна.

Також важливим для покращення інвестиційного клімату в Україні є розбудова за сучасним стандартами якісної транспортної інфраструктури (будівництво якісних доріг за сучасними технологіями, модернізація та будівництво нових портів та аеропортів, значне оновлення, виробництво і закупівля сучасних потягів тощо), зокрема з використанням концесії.

Важливе значення для інвестиційного клімату має запровадження енергозберігаючих технологій; створення розвинутих ринків електроенергії газу, нафти та вугілля; модернізація та заміна труб та інших засобів, що використовуються при підведенні та відведенні тепла, гарячої та холодної води; модернізація електромереж.

Розвиток сільського господарства за рахунок створення сприятливих умов розвитку сільськогосподарсь-

ких підприємств, зокрема фермерських господарств, також є чинником покращення інвестиційного клімату в Україні. Так, збільшення кількості та розвиток фермерських господарств можна досягти за рахунок покращення умов ведення бізнесу, через державну фінансову підтримку, розвиток механізмів кооперації між фермерами, захист прав власності тощо.

На покращення інвестиційного клімату в Україні може вплинути підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції. Важливим фактором, що впливає на конкурентоспроможність продукції, є підвищення її якості, що можна досягнути зокрема через заборону використання всіх шкідливих складових при виробництві та реалізації продукції, в тому числі шкідливих рослинних жирів, зокрема пальмової олії; хімічних барвників та ароматизаторів; шкідливих добрив тощо. Також дуже важливим є ефективна система контролю якості харчових продуктів, питної води, одягу, іграшок тощо.

Однією з важливих складових інвестиційного клімату є екологічна ситуація в країні. Для покращення екологічної ситуації в Україні важливими напрямками реформ є використання технологій, що перешкоджають потраплянню шкідливих речовин у навколишнє середовище; збільшення ставок екологічного податку та використання фінансових ресурсів, що акумулюються за рахунок цього податку, та інших коштів на запобігання та протидію негативному впливу на екологію різних речовин та покращення екологічної ситуації в Україні; заборона використання окремих шкідливих речовин у виробничих процесах; введення заборони щодо будівництва підприємств, які в процесі своєї діяльності здійснюють викиди в навколишнє середовище речовин, що можуть погіршувати екологічну ситуацію, поблизу місць проживання людей; впровадження та реалізація програми виведення вже існуючих подібних підприємств за межі населених пунктів тощо. Також одним з напрямків покращення екологічної ситуації є заміна транспортних засобів, що використовують бензин на транспортні засоби, що використовують електроенергію (електрокари).

Також важливим фактором, що впливає на інвестиційний клімат, є підвищення якості життя в Україні, зокрема якості освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення. Важливими чинниками є забезпечення високої якості харчових продуктів, питної води, одягу; матеріалів, що дозволені при використанні для будівельних та ремонтних робіт; збільшення кількості та доступності місць відпочинку, спортивних секцій, площадок, парків; підвищення акцизів на тютюнові та алкогольні вироби і поступова відмова від виробництва та реалізації тютюнових виробів, відмова від азартних ігор, заборона відеопрокції, що може негативно впливати на психологічний стан людей, тощо.

Чинником покращення інвестиційного клімату є якісна система охорони здоров'я. Реформування галузі охорони здоров'я, збільшення фінансування охорони здоров'я з бюджету, розвиток громадського здоров'я є факторами, що позитивно впливають на інвестиційний клімат.

Важливим є створення якісної та ефективної системи підготовки кадрів, що включає формування сприятливих умов навчання: якісних та сучасних навчальних програм, ефективних методів навчання, системи заходів щодо запобігання корупції, врахування психологічних особливостей студентів, етичного ставлення до студентів з боку викладачів, вільного доступу студентів до методичної та іншої навчальної літератури, забезпечення створення можливостей для студентів оперативного отримання інформації щодо навчального процесу, створення сприятливих умов для викладачів, аспірантів і студентів для наукової діяльності та інше.

Також факторами, що можуть позитивно вплинути на покращення інвестиційного клімату є впровадження

трирівневої пенсійної системи. Варто зазначити, що у разі впровадження цієї системи не повинно бути дискримінаційних підходів у залежності від віку працівників. Тобто всі громадяни України, які ще не вийшли на пенсію, повинні мати можливість стати учасниками такої системи. Також дуже важливим є значне підвищення пенсій пенсіонерам в Україні.

Чинником гарного інвестиційного клімату є демократична система державного управління з вільними демократичними виборами. Важливим є проведення виборів за відкритими списками; розміщення в відкритому доступі всієї фінансової звітності політичних партій; обмеження обсягів фінансування однією особою політичної партії; забезпечення можливості в період передвиборної компанії політичним партіям та кандидатам на інші виборні посади отримувати достатній та однаковий час для надання інформації про себе на безкоштовній основі на каналах телебачення, в тому числі і комерційних, радіо та певних інтернет-ресурсах, що може позначатись на зменшенні залежності політичних партій та кандидатів на виборні посади від політичної реклами та обсягів фінансових ресурсів.

Позитивним чинником для інвестиційного клімату є надання більших можливостей місцевим громадам розпоряджатись фінансовими ресурсами, що акумулюються в них. Але водночас в місцевих бюджетах повинні бути "захищені" статті витрат, мінімальний відсоток яких повинен визначатись законодавством, що повинні спрямовуватись на модернізацію та встановлення нових труб для підведення та відведення води; покращення якості води, тепломереж, електромереж; ремонт будинків; ремонт та будівництво лікарень, поліклінік, притулків, шкіл, дитячих садків та інше.

Важливим фактором підвищення інвестиційного клімату в Україні може бути розвиток туристичного потенціалу через розбудову інфраструктури в місцях цікавих для туристів, побудову готелів, створення готелів з використанням підходу "все включено", будівництво нових сучасних санаторіїв та покращення умов в вже існуючих санаторіях, розвиток екотуризму, створення нових курортних зон, підвищення якості послуг та сервісу для відпочиваючих тощо.

Значною проблемою для України є відсутність ефективної системи переробки та зберігання сміття. Тому позитивно позначиться на інвестиційному кліматі може побудова сміттєпереробних заводів. Кошти для будівництва цих заводів можна акумулювати за рахунок залучення інвестицій, бюджетного фінансування, використання спеціального тарифу на переробку та зберігання сміття, державно-приватного партнерства тощо.

Також важливим є обладнання місць для викидання різних видів сміття та розповсюдження в засобах масової інформації та навчальних закладах спеціальної інформації щодо роздільного викидання сміття.

ВИСНОВКИ

Покращення інвестиційного клімату в Україні залежить від проведення реформ за різними напрямками державної політики та в різних галузях економіки. Реалізація цих заходів як на законодавчому, так і виконавчому рівні дозволить зробити економіку України інвестиційно привабливою та має призвести до збільшення обсягу інвестицій як від зовнішніх так і внутрішніх інвесторів. Також залучення інвестицій за рахунок зростання інвестиційної привабливості ще позитивно позначиться на покращенні інвестиційного клімату в Україні.

Література:

1. Іванова Н.Ю., Данилів А.І. Оцінка інвестиційної привабливості регіону: порівняльний аналіз сучасних методик // Наукові записки. 2006. Т. 56. С. 16—22.
2. Колянко О.В. Організаційні аспекти формування сприятливого інвестиційного клімату регіону // Регіональна економіка. 2009. № 2. С. 66—70.

3. Кузьменко О.В. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість регіонів України // Економічний нобелівський вісник. 2015. № 1 (8). С. 46—54.

4. Ляпін Д.В., Москвін С.О. Методика розрахунку індексу інвестиційного клімату в Україні // Інвестиції: практика та досвід. 2010. № 7. С. 3—6.

5. Навроцька Н.А. Трансформація світового інвестиційного простору в умовах глобалізації // Економічний часопис — XXI. 2013. № 3—4 (1). С. 13—16.

References:

1. Ivanova, N.Yu. and Danyliv, A.I. (2006), "Assessment of investment attractiveness of the region: comparative analysis of modern methods", *Naukovi zapysky*, vol. 56, pp. 16—22.
2. Kolianko, O.V. (2009), "Organizational aspects of formation of favorable investment climate of the region", *Rehional'na ekonomika*, vol. 2, pp. 66—70.
3. Kuz'menko, O.V. (2015), "Investment climate and investment attractiveness of Ukrainian regions", *Ekonomicznyj nobeliv'skyj visnyk*, vol. 1(8), pp. 46—54.
4. Liapin, D.V. and Moskvyn, S. O. (2010), "Methods of calculating the investment climate index in Ukraine", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 7, pp. 3—6.
5. Navrots'ka, N.A. (2013), "Transformation of the world investment space in the conditions of globalization", *Ekonomicznyj chasopys-XXI*, vol. 3—4 (1), pp. 13—16.

Стаття надійшла до редакції 07.12.2019 р.

ІНВЕСТИЦІЇ: ПРАКТИКА ТА ДОСВІД

www.investplan.com.ua

Передплатний індекс: 23892

**Видання включено до переліку
наукових фахових видань України
з ЕКОНОМІКИ
та ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**